

Behov for lettere adgang til arbejdsløshedskasserne

DEBATARTIKEL

JESPER DUE og JØRGEN STEEN MADSEN

Niels Lunde var for tidligt ude, da han tirsdag den 27. januar i Politiken hånedes den socialdemokratiske arbejdsmarkedsordfører, Thomas Adelskov, for forslaget om, at det skal gøres lettere for nye medlemmer af a-kasserne at opnå ret til dagpenge. Hvis Adelskov havde kendt de enkle spilleregler, som styrer den danske model, så havde han aldrig fremsat et forslag, der med det samme blev skudt ned af den socialdemokratiske partiledelse, mener Niels Lunde. Men det er snarere Adelskov, der ved, hvor skoen trykker. I hvert fald kan det konstateres, at LO allerede samme dag som led i sin kompetence- og opkvalificeringspakke netop foreslog at øge trygheden for lønmodtagere ved at nedsætte dagpengelovens optjeningskrav om mindst et års ordinær beskæftigelse til 26 uger. Så Adelskovs ide lever i bedste velgående og vil formentlig fortsat præge den politiske dagsorden – på trods af at statsminister Anders Fogh Rasmussen som en første reaktion vendte tommelfingeren ned.

Mon Niels Lunde herefter også vil mene, at man i LO ikke kender til spillereglerne på arbejdsmarkedet? Indtil for ganske få år siden ville de fleste LO-forbund nok have reageret som Niels Lunde, fordi det ville blive opfattet som en hån mod dem, der loyalt har betalt deres a-kassekontingent, at folk, der har holdt sig udenfor i de gode tider, bare kan komme ind og få del i goderne, når krisen kradser, uden at have bidraget til fællesskabet.

Men i dag ved de i LO, at de spilleregler, Niels Lunde taler om, for længst er overhalet af udviklingen. A-kasserne fungerer ikke længere som et fundament for de faglige organisationer. Hvor lønmodtagerne tidligere opfattede a-kassen og fagforeningen som en helhed, og derfor valgte et dobbeltmedlemskab, er der nu snarere tendens til et dobbelt fravalg. De vælger både a-kasse og fagforening fra. Derfor er organisationsgraden både for fagforeningerne og for a-kasserne faldet markant fra midten af 1990'erne og til i dag. Faldet er endda størst for a-kasserne, hvilket betyder, at op imod en tredjedel af lønmodtagerne i dag står uden for (Se vores Analyse i Politiken den 17. januar).

Problemet er derfor for stort til bare at sige: 'Det er I selv uden om'.

Ikke alene kan det få alvorlige økonomiske konsekvenser for mange familier, når de finder ud af, at kontanthjælp er et ringere alternativ, hvis de overhovedet er berettiget til en sådan hjælp. Samtidig kan det bidrage til den negative spiral, der allerede kendetegner samfundsøkonomien, og dermed forværre krisen.

Dertil kommer, at det faldende medlemstal direkte truer det særlige danske reguleringssystem. Det fleksible arbejdsmarked, som vi er blevet så positivt kendte for i udlandet, bygger på den såkaldte flexicurity-model, hvor arbejdsgiverne har let ved at hyre og fyre, mens lønmodtagerne til gengæld er sikret en rimelig arbejdsløshedsunderstøttelse. Men sikkerheden forsvinder, når så mange står uden for a-kasserne.

Vil krisen ikke medføre, at folk af sig selv i stort tal vender tilbage til a-kasserne, og at modellen dermed genoprettes? Det kan ikke udelukkes, men under starten af finanskrisen i efteråret 2008 faldt medlemstallet fortsat. Det kan vise sig, at de skrappe krav til at opnå ret til dagpenge vil udgøre en barriere, der ikke lader sig overvinde. Der kan derfor i den særlige situation være behov for positive incitamenter for at sikre både familieøkonomien, samfundsøkonomien og den danske model.

Det kan i den sammenhæng fremhæves, at folk der har holdt sig uden for a-kasserne ikke er sluppet for at betale en del af omkostningerne. Det skal huskes, at arbejdsløshedsdagpengene ikke er en ren forsikringsordning. Godt nok skal der betales et kontingent for at opnå rettighederne, men langt den overvejende del af omkostningerne har normalt været finansieret over skatterne. Det er kun i den allerseneste periode, at arbejdsløsheden har været så lav, at kontingenterne har kunnet finansiere dagpengene fuldt ud. Dertil kommer, at kontingentet er fradragsberettiget og dermed også delvist skattefinansieret.

Når bankdirektører og husejere med flekslån, der også har vidst, hvilken risiko de var ude i, er blevet hjulpet med milliarder, er det svært at forstå, at man ikke kan række en hånd til nogle lidt for optimistiske lønmodtagere.

Det er måske tilstrækkeligt til, at balancen mellem sikkerhed og fleksibilitet i flexicurity-modellen kan opretholdes. Men hvis tendensen til faldende organisationsgrad ikke kan vendes, må der større reformer til. Det er ikke en løsning, som Niels Lundes analyse antyder, at overlade den stigende gruppe udenfor til kontanthjælpssystemet. Herved skabes, som fremhævet af Peter Mogensen i en kommentar i Politiken dagen før Niels Lundes indlæg, et nyt proletariat.

Hvis a-kasserne ikke selv kan sikre, at langt den overvejende del af arbejdsstyrken er forsikret, kan man overveje at gennemføre det gamle radikale forslag om at gøre a-kassemedlemsskab obligatorisk. Med regeringens åbning for tværgående kasser, som blev indført i 2002, er der i dag et reelt frit valg for lønmodtagerne, og forslaget kan derfor gennemføres uden at oprette et nyt offentligt bureaukratisk system.

Så vil a-kassesystemet ligne de obligatoriske forsikringsordninger for husejere og bilejere, hvor det er tvunget at tegne henholdsvis en brandforsikring og en ansvarsforsikring, men hvor man frit kan vælge, hvilket selskab forsikringen skal tegnes i. Men mange af a-kasserne vil stadig kunne adskille sig fra de rene forretningsbaserede forsikringsselskaber med et tættere tilhørsforhold til medlemmerne bl.a. med en aktiv indsats, hvad angår jobformidling og kompetenceudvikling.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er professorer ved forskningscentret FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

FAOS
29.01.09